

Łódź, 31 maja 2022 r.,

Prof. dr hab. Przemysław Waingertner

Katedra Historii Polski Najnowszej

Instytut Historii

Wydział Filozoficzno-Historyczny

Uniwersytetu Łódzkiego

Recenzja dorobku naukowo-dydaktycznego i organizacyjnego doktora Krzysztofa Kloca w postępowaniu habilitacyjnym, 2022 r.

1. Sylwetka habilitanta

Doktor Krzysztof Kloc w swoich badaniach naukowych koncentruje się na dwóch podstawowych zagadnieniach. Pierwsze z nich stanowią dzieje polskiej irredenty, polskiego obozu niepodległościowego (historia organizacji, partii, środowisk, a także losy i działalność polityczna ich liderów) oraz postać samego Józefa Piłsudskiego – jako jednego z przywódców Polskiej Partii Socjalistycznej, dążącego do nadania i utrzymania jej niepodległościowego charakteru; lidera środowisk i organizacji irredentystycznych i „Komendanta” struktur paramilitarnych w Galicji; dowódcy I Brygady Legionów Polskich i „wodza” Polskiej Organizacji Wojskowej; Naczelnika Państwa; wreszcie niekwestionowanego autorytetu i przywódcy obozu piłsudczykowski w latach Polski międzywojennej. Drugie zagadnienie, które znalazło odzwierciedlenie w studiach i publikacjach habilitanta, to dzieje Krakowa w XX w. a szczególnie w latach I wojny światowej i Polski międzywojennej, a zatem nurt, który wypada zdefiniować jako przynależny historii regionalnej.

Krzysztof Kloc był zatrudniony w latach 2016-2018 jako asystent w Katedrze Historii Najnowszej w Instytucie Historii i Archiwistyki na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej (UP im. KEN) w Krakowie. Od 1 października 2018 r. do chwili obecnej pracuje na

stanowisku adiunkta we wspomnianej wcześniej Katedrze Historii Najnowszej w Instytucie Historii i Archiwistyki UP im. KEN.

W 2011 r. habilitant zdobył stopień licencjata historii na Wydziale Humanistycznym UP im. KEN na podstawie pracy licencjackiej pt. *Konserwatyści krakowscy wobec sporów niepodległościowych 1918-1926*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jacka Chrobaczyńskiego. Stopień magistra historii uzyskał na Wydziale Humanistycznym UP im. KEN w 2013 r. broniąc pracę maderską pt. *Margines społeczny w Krakowie w latach 1918-1939*, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Mariusza Wołosa. W 2017 r. Krzysztof Kloc zdobył stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii na Wydziale Humanistycznym UP im. KEN na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Michał Sokolnicki (1880-1967). Piłsudczyk–historyk-dyplomata*. Jej promotorem był prof. dr hab. M. Wołos.

2. Informacja o przepisach regulujących postępowanie habilitacyjne i kryteriach oceny

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa na dzień wszczęcia ocenianego przewodu habilitacyjnego stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych nadawany jest osobie, która: posiada stopień doktora; posiada w dorobku osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (w tym co najmniej 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie ministerialnym wydawnictw punktowanych, lub cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w ministerialnym wykazie czasopism punktowanych, lub zrealizowane oryginalne osiągnięcia projektowe); wykazuje się istotną aktywnością naukową, realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

3. Oceniane osiągnięcia naukowe

Doktor K. Kloc jest autorem licznych publikacji naukowych. Po uzyskaniu w 2018 r. stopnia doktora opublikował obszerną, blisko siedmusetstronicową biografię ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej Michała Sokolnickiego - *Michał Sokolnicki (1880-1967). Piłsudczyk–historyk–dyplomata*, Wydawnictwo Arcana, Kraków 2018, ss. 688. W tym samym roku opublikował też monografię źródłową pt. *Jerzy Giedroyc, Michał Sokolnicki. Korespondencja 1947-1960* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Kraków 2018, ss. 254), którą opracował i opatrzył obszernym wstępem. Natomiast rok wcześniej ukazała się pozycja: August Zaleski, *Wspomnienia* (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2017). Habilitant wspólnie z Krzysztofem Kanią i Przemysławem Marcinem Żukowskim, opracował tekst wspomnień, opatrzył go wstępem i przypisami.

Warto też dodać, że do druku złożona jest - po recenzjach wydawniczych - praca K. Kłoca pt. *„Dobrze jest pomyśleć w takich czasach, co zrobiłby Piłsudski...”*. *Listy Wacława Jędrzejewicza i Michała Sokolnickiego*, Instytut Pamięci Narodowej, Kraków 2022.

Przed doktoratem K. Kloc opublikował monografię pt. *Wielkowiejska gangrena. Margines społeczny międzywojennego Krakowa* (Wydawnictwo AVALON, Kraków 2016, ss. 220).

Habilitant jest również autorem, bądź współautorem kilkunastu artykułów, opublikowanych w naukowych periodykach. Są wśród nich zarówno teksty autorskie (w tym artykuły recenzyjne), jak i podane do druku i szczegółowo, rzetelnie opracowane źródła (materiały).

Wymienić wśród nich można, zaczynając od najnowszych, napisanych już po uzyskaniu stopnia doktora, m.in.: *Rozrachunki i przestrogi, czyli rzecz o Józefie Piłsudskim i nadchodzącej wojnie. Dwa teksty Jędrzeja Moraczewskiego z maja 1939 roku*, „Dzieje Najnowsze” 2020, nr 3; *O Józefie Piłsudskim w Zakopanem raz jeszcze*, „Dzieje Najnowsze” 2019, nr 4;

Elaborat poselstwa polskiego w Berlinie z listopada 1926 r. pt. „Rzut oka na rozwój stosunków politycznych francusko-niemieckich w okresie ostatnich kilkunastu miesięcy w związku z polityką Anglii, Włoch i Polski”, oprac. K. Kania, K. Kloc, „Dzieje Najnowsze” 2018, nr 2; Raport Władysława Grabskiego z konferencji pokojowej w Paryżu. Przyczynek do ekonomiczno-finansowych postanowień traktatu wersalskiego wobec Polski, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2017, nr 1; „The Collapse of France”. Nieznane memorandum brytyjskie dotyczące przyczyn i okoliczności klęski Francji w 1940 r., opracowali, wstępem i przypisami opatrzyli oraz do druku podali Krzysztof Kania i Krzysztof Kloc, „Dzieje Najnowsze” 2017, nr 1.

Przed zdobyciem stopnia doktora K. Kloc opublikował natomiast m.in.: K. Kania, K. Kloc, P. M. Żukowski, *„On May 12th in the afternoon...”, czyli zamach stanu Józefa Piłsudskiego oczami Augusta Zaleskiego. Fragment wspomnień pierwszego ministra spraw zagranicznych po zamachu majowym w 1926 r.*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2016, nr 1; *Generała pomnik ze spiżu... Uwagi i refleksje na marginesie lektury biografii Juliana Stachewicza*, „Dzieje Najnowsze” 2015, nr 4; *Protokół z przesłuchania majora Franciszka Sarnka, dyrektora technicznego firmy „Protekta” z dnia 2 października 1926 r. Przyczynek do sprawy generała Michała Żymierskiego*, opracował i do druku podał Krzysztof Kloc, „Niepodległość” (Warszawa) 2015, t. 64; *Unemployment in Inter-war Cracow and the Great Economic Crisis: Conditions, Consequences and Counteraction*, „Remembrance and Solidarity Studies in 20th Century European History” 2015, vol. 4; *Michał Sokolnicki. Portret ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Turcji (1936-1945)*, „Niepodległość” (Warszawa) 2014, t. 63; *Prostytucja w Krakowie międzywojennym*, 2014, t. 31; z. 4; *Z dziejów krakowskiego marginesu społecznego: pijaństwo, awanturnictwo i wandalizm w Krakowie 1918-1939*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2014, Prace Historyczne, t. 141, z. 3; *Michał Sokolnicki – współpracownik londyńskich „Wiadomości” Mieczysława Grydzewskiego 1946-1963*, „Archiwum Emigracji” 2013 [druk: 2015], nr 19, z. 2; *Przyjazd Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza do*

Krakowa w dniu 5. sierpnia 1922, opracował oraz wstępem i przypisami opatrzył Krzysztof Kloc, „Niepodległość” (Warszawa) 2013, t. 62.

Część artykułów pióra K. Kloca dostępna jest w internecie, np. *Ignacy Matuszewski. Esej o piłsudczyku, „Teologia Polityczna”, <https://teologiapolityczna.pl/krzysztof-kloc-ignacy-matuszewski-esej-o-pilsudczyku>.*

Doktor K. Kloc publikował także rozdziały w monografiach zbiorowych. Przytoczyć to wypada, rozpoczynając od napisanych i wydanych już po uzyskaniu stopnia doktora, m.in: *Krakowianie i Kraków w dyplomacji Polski Odrodzonej, [w:] Krakowianie w Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały z sesji naukowej 21 kwietnia 2018 roku*, red. Z. Noga, Kraków 2019; *Narodziny Komendanta. Przyczynek do biografii Józefa Piłsudskiego, [w:] Krakowscy ojcowie polskiej niepodległości*, red. A. Chwalba, Z. Noga, K. Kloc, Kraków 2019; *Piłsudzczycy i beckowcy na cenzurowanym. Dyplomaci przedwrześniowi w raportach i ocenach grupy Stanisława Kota, [w:] Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź-Warszawa 2019; *Przedstawiciel „pokolenia, które łączą te mocne, dawne śluby”. Michał Sokolnicki (1880-1967) a obóz piłsudczykowski w latach 1926-1939. Krótki szkic do biografii, [w:] Piłsudzczycy i Sanatorzy drugiego planu (1926-1939). Portrety zbiorowe i indywidualne*, red. R. Litwiński, M. Sioma, Lublin 2019; *Stach Zawierucha, Piłsudski i drużyna Komendanta. Kilka refleksji, [w:] Historia–Wojsko–Polityka. Marian Kukiel (1885-1973) i jego dzieło*, red. T. Siewierski i Z. Zielonka, Warszawa 2019; *Czy Józef Piłsudski rzeczywiście liczył na wybuch powstania w Królestwie Polskim? Kilka refleksji o polityce Komendanta w pierwszych tygodniach Wielkiej Wojny, [w:] „Nie wierząc nam, że chcieć, to móc...”. Legiony i ich wpływ na sprawę polską w latach 1914-1918*, red. Z. Girzyński, J. Kłaczko, Toruń 2018; *Dyskusyjna nominacja, kontrowersyjne trwanie. August Zaleski a lata 1947 i 1954, [w:] Londyńska reduta, t. II, Prezydenci RP na uchodźstwie i działalność polskiej emigracji niepodległościowej*, red. J. Kłaczko, M. Golon, K. Kania, Z. Girzyński, Toruń 2017.

Natomiast przed zdobyciem stopnia doktora ukazały się m.in. następujące rozdziały pióra habilitanta w monografiach zbiorowych: *Na drogach irredenty, czyli działalność Michała Sokolnickiego (w świetle jego korespondencji) do roku 1913. Przyczynek do biografii*, [w:] *Historia-pamięć-tożsamość w edukacji humanistycznej*, t. IV, *Archiwum jako „strażnik pamięci”*. *Studia historyczno-archiwalne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2016; *Przygotowania i uroczystości pogrzebowe Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w Krakowie 18 maja 1935 r.*, [w:] *Józef Piłsudski. Człowiek, żołnierz, polityk*, red. Z. Girzyński, J. Kłaczek, Toruń 2016; *Przestępczość na tle seksualnym w przedwojennym Krakowie 1918-1939*, [w:] *Ciało, Seksualność, Pornografia – kontekst historyczny*, red. P. Jędrzejewski, K. Szlęzak, G. Szuster, Kraków 2015.

Aktywność naukową habilitanta, wyrażaną w opublikowanym dorobku, uzupełniają recenzje, np.: S. M. Nowinowski, *Jerzy Giedroyc w 1946 roku*, *Gdańsk 2018*, „Res Gestae. Czasopismo Historyczne” 2018, t. 7; K. Kania, *Edward Bernard Raczyński 1891-1993. Dyplomata i polityk*, *Warszawa 2014*, „Dzieje Najnowsze” 2015, nr 1.

Przedstawiony powyżej bogaty zestaw artykułów, artykułów recenzyjnych i opublikowanych (po opracowaniu) materiałów źródłowych, rozdziałów w monografiach zbiorowych, wreszcie recenzji należy ocenić wysoko. Warto podkreślić, iż artykuły K. Kloca ukazywały się w punktowanych i cenionych wśród historyków periodykach, np. w „Dziejach Najnowszych”, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym”, czy „Niepodległości”. Łącznie habilitant opublikował (samodzielnie, lub jako współautor): po uzyskaniu doktoratu 5 artykułów w periodykach naukowych i 7 rozdziałów w monografiach zbiorowych; natomiast przed zdobyciem stopnia doktora – 10 artykułów w czasopiśmie naukowym i 6 rozdziałów w monografiach zbiorowych. Jest również autorem 4 recenzji w periodykach naukowych. Publikacje te, stanowią zdaniem

piszącego te słowa, argument za uzyskaniem przez K. Kloca stopnia doktora habilitowanego.

4. Osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i jego ocena

Podstawę ubiegania się przez doktora K. Kloca o nadanie stopnia doktora habilitowanego stanowi monografia pt. *Piłsudski. Studium fenomenu Komendanta* (ss. 480), wydana w 2021 roku w Krakowie, nakładem krakowskiego Ośrodka Myśli Politycznej. Książka ta jest wynikiem długoletnich badań Autora nad postacią – życiem, refleksją i działalnością polityczną, wreszcie legendą - Józefa Piłsudskiego, jak też obozem piłsudczykowskim, które zaowocowały jeszcze przed wydaniem monografii studiami, artykułami i przyczynkami, publikowanymi przez K. Kloca w periodykach naukowych i popularno-naukowych.

Celem omawianej pracy, jak deklaruje sam Autor, była analiza „fenomenu Komendanta” oraz nakreślenie zbiorowego konterfektu środowiska piłsudczyków; rekonstrukcja procesu przeobrażania się Józefa Piłsudskiego z jednego z liderów Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), w nieomylnego „Komendanta”, „wodza”, niekwestionowany autorytet obozu piłsudczykowskiego i politycznego dyktatora. Co prawda - podkreśla to sam K. Kloc - zagadnienie politycznej aktywności J. Piłsudskiego i jego światopoglądu; kształtowania się środowiska, a nawet pokolenia, pozostającego pod politycznym „urokiem” Marszałka; wreszcie proces budowania legendy, mitu J. Piłsudskiego, było już wielokrotnie przedmiotem naukowej historycznej, socjologicznej, a nawet filozoficznej refleksji, jednak nowym zadaniem, które postawił przed sobą i które deklaruje habilitant, jest monograficzne prześledzenie ewolucji Piłsudskiego nie tyle w kontekście jego losów, doświadczeń i poczynań, ile w świetle przemian jego relacji ze współpracownikami, którzy stopniowo przeistoczyli się w podkomendnych (bądź zostali sprowadzeni do tej roli przez samego Piłsudskiego).

A zatem monografia nie ma być próbą rekonstrukcji procesu kształtowania się i coraz szerszego oddziaływania „mitu Komendanta”, lecz wyjaśnienia pojawienia się jego realnego historycznego, socjologicznego i psychologicznego fundamentu – relacji pomiędzy J. Piłsudskim, a gronem zdeklarowanych piłsudczyków, którzy odegrali następnie istotną rolę w kreowaniu i propagowaniu legendy Marszałka wśród rodaków.

Rozprawa – poprzedzona wprowadzeniem (w którym Autor przedstawił przyświecające mu w trakcie pracy nad książką cele badawcze, scharakteryzował źródła do problematyki pracy oraz dotychczasowy stan badań i literaturę przedmiotu) - została zbudowana zgodnie z zasadami konstrukcji chronologiczno-problemowej z sześciu rozdziałów.

W pierwszym dr K. Kloc podejmuje próbę rekonstrukcji genezy formowania się „fenomenu Komendanta” w socjalistycznym okresie aktywności politycznej J. Piłsudskiego, analizując ewolucję jego pozycji w PPS i relacji z jej innymi działaczami, próbując też sprecyzować jakie były przyczyny i historyczne uwarunkowania zaistnienia wodzowskiej pozycji „towarzysza Wiktora”. Rodział drugi poświęcony został analizie kształtowania się pozycji J. Piłsudskiego jako „Komendanta” – dla strzelców, legionistów, peowiaków, ale z czasem również dla współpracowników politycznych - w latach Wielkiej Wojny. Bohaterem zbiorowym kolejnego rozdziału i przedmiotem refleksji Autora jest tym razem nie J. Piłsudski, ale formujące się środowisko piłsudczyków (jego narodziny, ewolucja i istota relacji łączącej je z „Wodzem”). W rozdziale czwartym K. Kloc podjął próbę szczegółowej analizy relacji Piłsudskiego – przyjaźni, sympatii, niechęci - z najbliższym mu gronem ludzi, m.in. z Aleksandrem Prystorem, Walerym Sławkiem, Kazimierzem Sosnkowskim, czy Aleksandrem Sulikiewiczem. Piąty rozdział poświęcony jest ukazaniu hierarchii obozu piłsudczykowskiego (zmian w niej zachodzących, mechanizmów awansu), a w jego ramach - strukturze najbliższej jego założycielowi tzw. Drużyny Komendanta w skład której wchodził najbardziej zaufani podkomendni, którzy „w imieniu i z woli Piłsudskiego” mogli wydawać rozkazy, polecenia i instrukcje

przedstawicielom dalszych kręgów obozu. Wreszcie w szóstym rozdziale, pełniącym równocześnie rolę zakończenia i podsumowania książki, dr K. Kloc analizuje mechanizmy zmian w obozie piłsudczykowskim po śmierci J. Piłsudskiego: konflikt wokół „sukcesji” po zmarłym, której on sam jednoznacznie nie zadysponował; związane z rywalizacją o „polityczny spadek” po Marszałku przegrupowania w obozie; wreszcie spory o interpretację politycznego testamentu „Dziadka”, rozumiane w kategoriach swoistej rywalizacji o bycie „prawdziwym piłsudczykiem”.

Do zasadniczego tekstu książki zostały dołączone trzy aneksy - niepublikowane dotąd teksty dotyczące fenomenu Komendanta piora Wandy Pełczyńskiej i Bogusława Miedzińskiego oraz wspomnienie Zofii Zawiszanki - a także wykaz źródeł i literatury oraz indeks nazwisk.

Zaproponowana przez Krzysztofa Kłoca ogólna konstrukcja pracy, podobnie jak uzasadniony przezeń we wstępie do recenzowanej monografii wybór samego tematu, zasadniczo nie budzi moich większych zastrzeżeń. Podział na poszczególne rozdziały jest bowiem logiczny i uargumentowany zasygnalizowaną w ich tytułach, trafnie wyodrębnioną tematyką. Pewne zastrzeżenia chciałbym jednak zgłosić do dysproporcji w objętości poszczególnych rozdziałów. O ile pierwszy i czwarty liczą ponad 80 stron - drugi, trzeci, piąty i podsumowujące zakończenie (pełniące w istocie rolę rozdziału szóstego) zawierają się w stronażu 40-50 stron. Zatem różnica w objętości rozdziałów dochodzi do około 50%.

Uzasadnione wydaje się zatem, jak sądzę, pytanie, czy rozdziału I i IV (poświęconych odpowiednio: omówieniu genezy „fenomenu Komendanta” oraz analizie relacji J. Piłsudskiego z poszczególnymi kręgami, otaczających go bliskich, przyjaciół, politycznych partnerów i wreszcie współtowarzyszy walki - a zatem z racji potencjalnie bardzo szerokiej tematyki, implikującej i usprawiedliwiającej poniekąd dużą objętość tekstu) nie można byłoby podzielić. W przypadku rozdziału I cezurą mógłby być 1908 r., znamieny akcją pod Bezdunami i założeniem Związku Walki Czynnej, które to fakty

jako znaczące dla procesu formowania „fenomenu Komendant” wyróżnia jednak sam Autor. W rozdziale IV podział ten mógłby opierać się na wyróżnieniu rozdziałów poświęconych „bliższym” i „dalszym” kręgom osób, związanych z Marszałkiem.

Atutem rozprawy jest też zaprezentowana w niej narracja, w której Autor, wykazując się nie tylko rzetelnością badacza, ale i talentem pisarza historycznego, harmonijnie łączy interesująco przedstawianą faktografię z własnymi, rozbudowanymi ocenami - osądem historyka, krytycznie analizującego źródła, ale także dostępną literaturę przedmiotu - a także z cytatami, stanowiącymi ilustrację, a niekiedy wzmocnienie autorskiej argumentacji. Można tu jednak zadać pytanie - czy czytelności przekazu Autora nie wzmocniłoby dokonanie bardziej szczegółowego podziału, segmentacji opowieści poprzez wyróżnienie w rozdziałach mniejszych, zwartych tematycznie podrozdziałów? Zdaniem piszącego te słowa ułatwiłoby to Czytelnikowi odbiór treści monografii.

O dużej wartości naukowej omawianej monografii stanowi także fakt, iż powstała ona w oparciu o szeroką i różnorodną bazę źródłową i literatury przedmiotu. W monografii wykorzystano źródła zgromadzone w archiwach krajowych i zagranicznych – w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (m.in. Akta Jędrzeja i Zofii Moraczewskich, Akta Józefa i Aleksandry Piłsudskich, Akta Michała Sokolnickiego i Zespół Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych), Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce (m.in. Adiutantura Generalna Naczelnego Wodza i Archiwa: Józefa Piłsudskiego, Michała Mościckiego i Władysława Poboga-Malinowskiego), Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie (np. Archiwa: Aleksandry Piłsudskiej, Bohdana Podoskiego, Jana Piłsudskiego, Józefa Becka, Józefa Piłsudskiego, Michała Sokolnickiego, Tadeusza Schaetzla, Tytusa Filipowicza, Archiwum Wiktora Drymmera, Archiwum Władysława Poboga Malinowskiego i Legiony Polskie), Biblioteczki Jagiellońskiej w Krakowie (Wspomnienia L. Mitkiewicza-Żółtka), Biblioteczki Narodowej w Warszawie (Korespondencja rodziny Daniłowskich z lat 1893-1945),

Bibliotece Polskiej w Paryżu (Archiwum Władysława Poboga Malinowskiego), Bibliotece Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie (m.in. Archiwum Osobowe Emigracji im. B. O. Jeżewskiego), Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (np. Kolekcje: Anieli Mieczysławskiej-Raczyńskiej, Kordiana Zamorskiego, Mariana Kukiela i Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza), wreszcie - w Studium Polski Podziemnej w Londynie. Kwerendą został objęty również Российский государственный военный архив w Moskwie (zespoły: Polskie organizacje burżuazyjnonacjonalistyczne i wojenno-dywersyjne i Polskie wojskowe organizacje niepodległościowe).

W monografii dr K. Kloc wykorzystał również ponad 100 źródeł drukowanych oraz blisko 150 źródeł memuarystycznych (wspomnień, relacji, pamiętników, dzienników). Ponadto objął kwerendą bardzo liczne tytuły – blisko 300 - z zakresu literatury przedmiotu (monografie, biografie, artykuły, i rozdziały w monografiach zbiorowych). Wykorzystywał także teksty dostępne w Internecie.

Na podstawie badań i opartych na niej przemyśleń Autor sformułował podstawowe, solidnie uargumentowane wnioski badawcze. Wśród nich tezę o narodzinach w okresie Wielkiej Wojny („strzeleckim”, „legionowym”) „fenomenu Komendanta”, który jeśli „coś każe [...] to znaczy, że [...] >>rozumie<< i >>wie<< lepiej [...]. Wie lepiej, co jest najlepszym rozwiązaniem dla Brygady, Legionów, sprawy polskiej, z czasem Polski w ogóle”. I wniosek kolejny dotyczący swoistej konstytucji światopoglądowej „modelowego” piłsudczyka, na którą składały się: wiara w „Komendanta”, pryncypialny stosunek do niepodległości i państwa jako najwyższych dóbr i wartości wspólnoty narodowej Polaków, a także niechęć do doktrynerstwa. Wreszcie trudno odmówić słuszności zasadniczego zarzutu, stawianego przez Autora J. Piłsudskiemu, świadomemu przecież swej pozycji i własnej legendy – o brak jasnej dyspozycji co do następcy, który winien stanąć na czele obozu i państwa. Wypada się też zgodzić z dwiema tezami K. Kłoca: o wszechobecności sporów, jakie wybuchły po śmierci Marszałka na tle

„jedynie właściwej interpretacji jego myśli” i o traktowaniu ich jako drogi do tytułu „najwierniejszego piłsudczyka”, a co za tym idzie jedynego godnego do przejęcia po nim schedy.

Natomiast trudno, moim zdaniem zgodzić się z sugestią, sformułowaną przez habilitanta pod adresem Piłsudskiego: o swoistą bierność i brak działania wobec faktu braku „godnego” następcy, który mógłby przejąć po nim przywództwo obozu i państwa. Warto wszak zauważyć, iż od momentu przejęcia faktycznej władzy w Polsce – po przewrocie majowym 1926 r. – Marszałek pozostawiał swoim współpracownikom, piastującym stanowiska rządowe i parlamentarne, ale także kierującym obozem sanacyjnym, daleko idącą swobodę w podejmowaniu decyzji i kreowaniu polityki, dążąc do ukształtowania grona przywódców obozu piłsudczykowskiego i polskiego państwa (stąd, jak sądzę, unikanie niekiedy przez J. Piłsudskiego kontaktu i bezpośrednich konsultacji z jego adherentami w obozie, rządzie, czy parlamencie – nie wynikało ono natomiast z niefrasobliwości, czy lekceważenia zaistniałych problemów). Inna sprawa to czy i w jakim stopniu poczynania takie spowodowały faktyczne „upodmiotowienie” piłsudczyków i ich usamodzielnienie w wyrażanych sądach i podejmowanych działaniach.

Pozostaje odpowiedź na najważniejsze pytania: czy zgodnie z deklarowaną przez habilitanta ambicją udało mu się w swej dysertacji szczegółowo rozpoznać problematykę genezy, rozwoju i mechanizmu funkcjonowania „fenomentu Komendanta”? Czy przekonująco dowiódł też, iż opracowane przez niego zagadnienie ma charakter oryginalny, a zatem powiódł się plan wyekstrahowania ze znacznie szerszej problematyki „legendy”, „mitu” Józefa Piłsudskiego – „wodza polskich robotników”, „Komendanta Strzelców i legionistów”, „Ojca Niepodległości”, „Budowniczego Państwa”, „Marszałka” – zagadnienia kształtowania się jego inspirującego oddziaływania (osobowości, czaru i uroku, wreszcie politycznej charyzmy) na krąg bliskich, przyjaciół, współpracowników i podkomendnych, którzy stali się później swoistym zacznym rozwijającego się w społeczeństwie polskim

międzywojnia zarówno spontanicznie, jak i w wyniku sterowanej propagandy mitu „nieomylnego Komendanta”, „Marszałka, który wiedział lepiej”?

Odpowiedź na pierwsze z pytań, zdaniem piszącego te słowa, powinna być twierdząca. Należy bowiem uznać, iż habilitant przekonująco przedstawił i uargumentował proces tworzenia się najbardziej wewnętrznego kręgu zdeklarowanych (z czasem również najbardziej wpływowych) piłsudczyków, wskazując przy tym na przyczyny tego zjawiska, wynikające z cech osobowościowych, silnego charakteru i politycznych przekonań samego Piłsudskiego; z postawy pokolenia (poszukiwania „wielkiej idei”, kultu „wielkich ludzi” i czynu, zafascynowania ideą wodzostwa); wreszcie z wybuchu długotrwałej Wielkiej Wojny, która sprawiła, że środowisko żołnierskie z wszystkimi jego cechami - m.in. dyscypliną, posłuszeństwem wobec dowódcy, kultem jego autorytetu - uformowało strzelców i legionistów, a zatem przyszłych najbardziej znaczących polityków obozu piłsudczykowskiego.

Odpowiedź na drugie pytanie nie jest już tak jednoznaczna. Z jednej strony w istocie żaden z dziejopisów nie przeprowadził wyodrębnionej, wnikliwej, wszechstronnej (z użyciem instrumentarium historycznego, socjologicznego i psychologicznego) analizy zjawiska, którego awersem byłoby dojrzewanie samego Piłsudskiego do roli wodza - ewolucja jednego z najważniejszych (ale kilku) liderów niepodległościowo-socjalistycznej PPS, w niekwestionowanego, nieomylnego, charyzmatycznego przywódcę wojskowo-politycznego, a później państwowego; rewersem zaś przekształcenie się grona rozdyktowanych współpracowników z PPS w posłusznych podkomendnych, przy równoczesnym zasileniu tej grupy przez nowych „wyznawców”, dla których wodzowska pozycja Komendanta była dogmatem, wyniesionym z galicyjskich szkoleń i musztr oraz okopów Wielkiej Wojny – dogmatem, który głoszono następnie „ludowi”. A to właśnie sedno treści argumentacji dr K. Kloca.

Jednak z drugiej strony nie sposób, moim zdaniem, zgodzić się z sugestią habilitanta, dotyczącą braku takowego wątku w licznych, poświęconych J. Piłsudskiemu tekstach, w których przedmiotem rozważań miała być jedynie kreowana „legenda”, „mit”, wtórne wobec procesu pierwotnego - kształtowania się spontanicznie, w wewnętrznym kręgu piłsudczykowskim kultu Komendanta. I ten bowiem był wyróżniany i omawiany przez historyków i biografów Piłsudskiego: Bohdana Urbankowskiego, Andrzeja Garlickiego, Włodzimierza Suleję, Wacława Jędrzejewicza, czy Władysława Poboga-Malinowskiego. W tym kontekście wybór problematyki rozprawy przez habilitanta jest o tyle uzasadniony, że, jak już wspomniano, u żadnego z wymienionych autorów nie stał się on głównym przedmiotem rozważań.

Podsumowując powyższe uwagi można, moim zdaniem, uznać monografię doktora Krzysztofa Kloca, wskazaną przezeń jako podstawę ubiegania się o habilitację, za pozycję stanowiącą znaczny wkład w rozwój polskiej nauki historycznej i wartościowe dzieło wśród najnowszych opracowań, dotyczących dziejów Polski w XIX-XX wieku.

5. Informacja dotycząca kryterium wykazania się istotną aktywnością naukową lub artystyczną

Poza opublikowaniem książki, mającej stać się podstawą do ubiegania się K. Kloca o stopień doktora habilitowanego, innych monografiach oraz artykułów i recenzji w periodykach naukowych i rozdziałów w monografiach zbiorowych, habilitant wykazuje się również aktywnością naukową na innych polach. Uczestniczył, wygłaszając referaty w 21 konferencjach naukowych, w tym po zdobyciu stopnia doktora w 1 międzynarodowej i 10 ogólnopolskich, natomiast przed obroną doktoratu w 3 międzynarodowych i 7 ogólnopolskich.

W 2017 r. nawiązał współpracę z Instytutem Pamięci Narodowej - IPN (udział w projekcie badawczym, mającym na celu opracowanie źródeł

dotyczących Józefa Piłsudskiego i polskiego ruchu niepodległościowego, znajdujących się w rosyjskich archiwach policji politycznej Ochrony). Uczestniczył również w projekcie naukowej serii wydawniczej IPN pt. *Publicystyka polityczna Polski Niepodległej 1918-1991* oraz w pracach zespołów badawczych, mających na celu opracowanie *Monografii gminy Laskowa* i *Monografii miasta i gminy Andrychowa*.

W 2019 r. K. Kloc wszedł w skład zespołu, przygotowującego projekt grantu Narodowego Projektu Rozwoju Humanistyki w module *Dziedzictwo narodowe* pt. *Walka o słuszną sprawę. Edycja naukowa spuścizny Edwarda Raczyńskiego (1891-1993)*, którego kierownikiem był dr hab. Krzysztof Kania z UMK w Toruniu.

Równocześnie zaangażował się we współpracę z Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (odczyty), Muzeum PRL w Krakowie (cykl debat naukowych pt. *Za żelazną czy niedomkniętą kurtyną? Spory o PRL*), Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej (wykłady) oraz Ośrodkiem „Karta”.

Habilitant recenzował też artykuły dla kilku periodyków naukowych, m.in.: „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”, „Przeglądu Historyczno-Wojskowego” i „Zapisków Historycznych. Czasopisma historycznego, poświęconego historii Pomorza i krajów bałtyckich”.

Był wreszcie w latach 2013, 2016 i 2018 stypendystą The Jerzy Peterkiewicz Educational Foundation i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich. Środki ze stypendiów zostały wykorzystane na pobyt i naukową kwerendę w Londynie.

Aktywność naukową K. Kloca wypada ocenić jako istotną i zaopiniować pozytywnie (choć brak w niej, moim zdaniem istotnego komponentu współpracy z instytucjami międzynarodowymi). Była ona zresztą w przeszłości doceniana. Habilitant był Finalistą Nagrody Naukowej tygodnika „Polityka”, III Konkursu o Nagrodę im. Janusza Kurtyki i XII edycji Konkursu na Najlepszą Książkę Historyczną Roku im. Oskara Haleckiego. Zdobył

stypendium ministra nauki i szkolnictwa wyższego, Nagrodę im. Władysława Poboga-Malinowskiego za najlepszy debiut historyczny roku 2017, Nagrodę Prezesa Rady Ministrów za rozprawę doktorską i Nagrodę Główną w Konkursie Historycznym Ministra Spraw Zagranicznych na najlepszą publikację z zakresu historii polskiej dyplomacji wydaną w roku 2018.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Jako pracownik (asystent, a później adiunkt) Katedry Historii Najnowszej w Instytucie Historii i Archiwistyki na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, K. Kloc prowadził ćwiczenia i wykłady na wszystkich kierunkach, które były i są prowadzone w Instytucie Historii i Archiwistyki - na studiach stacjonarnych, niestacjonarnych i podyplomowych, I i II stopnia, na kierunkach: historia, archiwistyka, zarządzanie dokumentacją i infobrokerstwo, turystyka historyczna i dziedzictwo kulturowe, studiach niemcoznawczych i środkowoeuropejskich. Habilitant prowadził również kursy w Instytucie Filozofii i Socjologii (na studiach podyplomowych) oraz w Instytucie Geografii (na studiach stacjonarnych). Prowadził także na Uniwersytecie Pedagogicznym wykład ogólnouczelniany z historii i seminarium dyplomowe na studiach I stopnia na kierunku historia. Pod jego kierunkiem powstało 7 prac licencjackich, które zostały pozytywnie obronione. Był również recenzentem trzech prac dyplomowych – 2 licencjackich i 1 magisterskiej. Obecnie K. Kloc jest również promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim.

Obok osiągnięć w pracy dydaktycznej, K. Kloc udziela się również w działalności o charakterze organizacyjnym – zarówno w macierzystej uczelni, jak i w instytucjach i nauki i edukacyjnych, funkcjonujących poza UP im. KEN. Był opiekunem roku na kierunku historia (rocznik 2016). W latach 2016-2017 wchodził w skład Rady Programowej i pełnił funkcję sekretarza

Komitetu Programowego III Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski. W 2017 r. został koordynatorem programowym na kierunku historia. W 2018 r. powołano go w skład rektorskiego zespołu do spraw nauki i szkół doktorskich, który przygotowywał koncepcję nowej szkoły, jej założenia, statut i regulamin. W latach 2019-2020 pełnił funkcję przewodniczącego Kierunkowej Rady Programowej Instytutu Historii i Archiwistyki na kierunku historia, zasiadając przy tym w Radzie Programowej Instytutu. W tym samym roku wszedł w skład Rady Naukowej serii *O Niepodległą i jej trwanie*. W latach 2018-2019 brał udział w projekcie *Uczelnia najwyższej jakości – UP to the top*, będąc w nim koordynatorem dla kierunku historia. Od 2021 r. jest członkiem Komisji Rekrutacyjnej w Instytucie Historii i Archiwistyki dla wszystkich kierunków prowadzonych w Instytucie. W październiku 2018 r. współorganizował z ramienia Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego konferencję naukową pt. *Krakowscy ojcowie polskiej niepodległości*. Od 2018 roku był egzaminatorem Olimpiady Historycznej dla szkół ponadpodstawowych na szczeblu województwa. W 2019 r. przewodniczył jury w Ogólnopolskim Konkursie Historycznym Polska Niepodległa dla dzieci i młodzieży szkolnej, organizowanym przez Polską Uniwersytecką Szkołę Kształcenia Indywidualnego w Krakowie. W 2021 roku został sekretarzem naukowym Komisji Biograficznej Polskiej Akademii Umiejętności. W tym samym roku pełnił funkcję sekretarza Konkursu im. Tadeusza Słowikowskiego, ustanowionego przez Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Habilitant jest również bardzo aktywny na polu popularyzacji wiedzy historycznej. Brał udział w programie edukacyjnym: *Dzieje i dziedzictwo kulturowe Krakowa*, organizowanym przez Muzeum Historii Krakowa (dawniej: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa). W 2017 współpracował z rządowym Biurem Programu *Niepodległa*, przygotowując w ramach programu *Niepodległa* teksty, dotyczące 100 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. W 2018 r. uczestniczył w zajęciach zorganizowanej przez IPN tzw. Akademii Niepodległości, w ramach programu *Moja*

Niepodległa. Brał też udział w wykładach na tzw. Uniwersytecie Otwartym w Miejskim Ośrodku Kultury w Bukowni. Dawał odczyty dla młodzieży w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Olkuszu. Był uczestnikiem cyklu debat historycznych organizowanych przez nauczycieli i młodzież z X Liceum Ogólnokształcącego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z okazji 100 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Uczestniczył również w projekcie edukacyjnym Muzeum Historii Krakowa (dawniej: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa) dla dzieci i młodzieży pt. *Dzieje i dziedzictwo kulturowe Krakowa*. Publikował teksty historyczne na łamach uczelnianego periodyku UP im. KEN pt. „Konspekt”, na internetowym Histmagu i w ogólnopolskiej i regionalnej.

7. KONKLUZJA

Dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny doktora Krzysztofa Kloca – monografia stanowiąca tytuł ubiegania się o stopień doktora habilitowanego; artykuły w naukowych periodykach i rozdziały w monografiach zbiorowych; czynny udział w konferencjach ogólnokrajowych i międzynarodowych; działalność w instytucjach, organizacjach i stowarzyszeniach naukowych; wreszcie przebieg pracy jako nauczyciela akademickiego oraz angażowanie się w poczynania organizujące życie naukowe – stanowi wystarczającą podstawę do ubiegania się doktora K. Kloca o stopień doktora habilitowanego. Uzasadnia też, moim zdaniem – w świetle przepisów regulujących postępowanie habilitacyjne – przyznanie Krzysztofowi Klocowi w toczącym się postępowaniu wyżej wspomnianego stopnia.

Przemysław Waingertner